

Välfärdstendens 2016

Delrapport 3: Trygghet vid arbetsskada

Inledning

Folksam har sedan år 2007 publicerat en årlig uppdatering av rapporten Valfärdstendens. Syftet med rapporten är att beskriva och granska löntagarnas försäkringsförmåner, både lagstadgade och kollektivavtalade samt privata som de kan omfattas av vid arbetsoförmåga, arbetslöshet, föräldraledighet, dödsfall och ålderspension. Vi jämför på vilket sätt villkoren skiljer sig åt mellan arbetsmarknadens olika kollektivavtal och vad det innebär att stå utanför dessa avtal. Vi undersöker också löntagarnas kännedom om de kollektivavtalade förmånerna samt behov av och attityder till välfärd i allmänhet och socialförsäkringsförmåner i synnerhet. I likhet med förra året har vi valt att särredovisa Valfärdstendens i delrapporter. I denna delrapport sätter vi fokus på hälsa och trygghet vid arbetsskada.

I anslutning till årets upplaga av Valfärdstendens har vi intervjuat 1 000 löntagare i åldrarna 18-65 år. Till vår hjälp har vi haft Ipsos som genomförde intervjuerna under perioden februari månad i år.

Håkan Svärdman
Valfärdsanalytiker på Folksam
Stockholm november 2016

Trygghet vid arbetsskada

Sammanfattning:

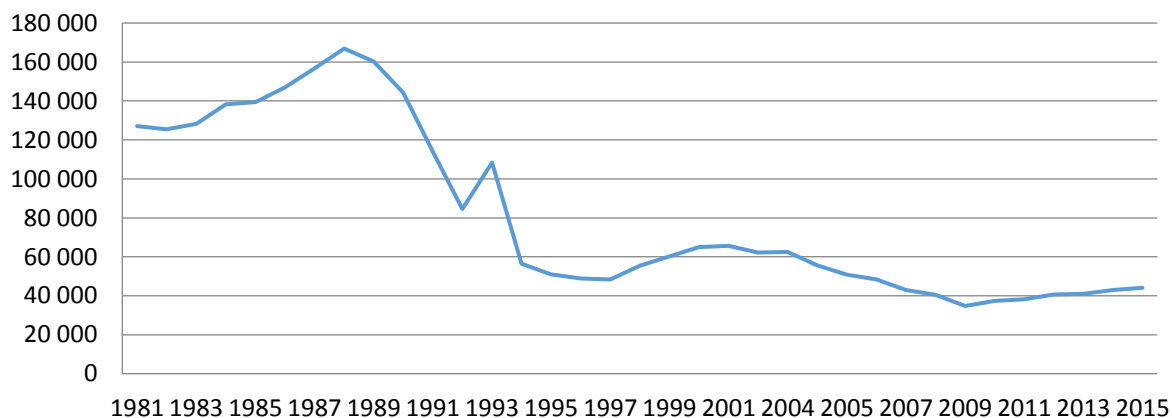
- Allt fler löntagare drabbas av arbetsskador som leder till sjukfrånvaro, men allt färre beviljas ersättning från den statliga arbetsskadeförsäkringen.
- Arbetsskadeförsäkringen ger inte längre ett skadeståndsrättsligt inkomstskydd för genomsnittslöntagare som drabbas av en varaktig arbetsskada. Kompletterade skydd via kollektivavtal är nödvändigt.
- Åtta av tio löntagare känner till det kollektivavtalade försäkringsskyddet vid arbetsskada.

Antalet arbetsskador ökar medan dödsolyckorna minskar

Sedan år 2009 har antalet arbetsskador på den svenska arbetsmarknaden ökat med 25 procent. Förra året anmäldes sammanlagt 44 071 arbetsskador som gav upphov till sjukfrånvaro. Mest olycksdrabbade är män som arbetar i transportsektorn, skogen, gruvorna, och industrin.

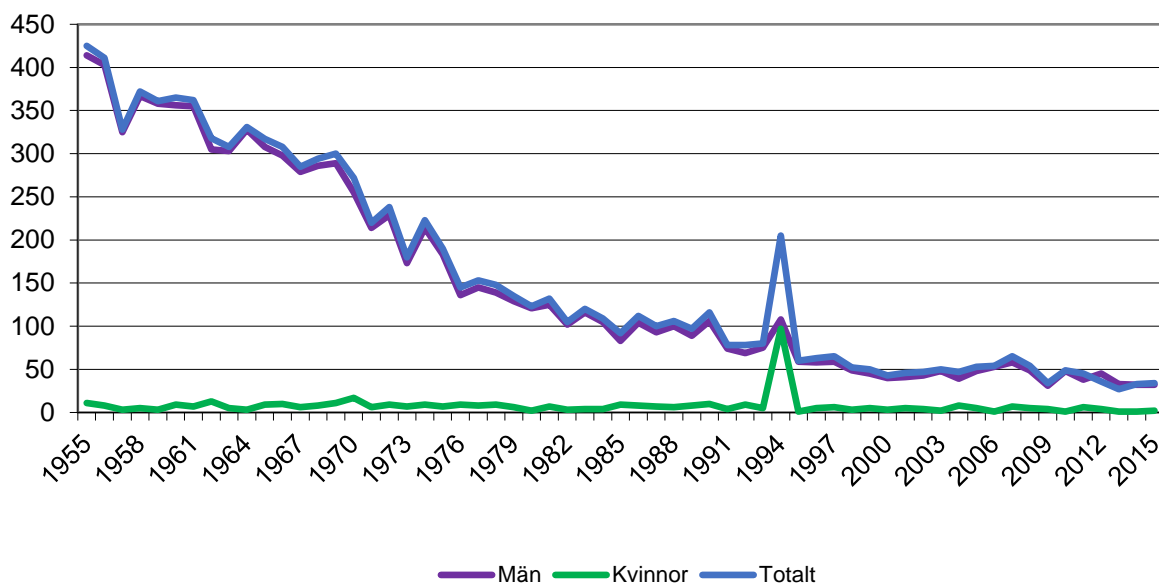
Antalet dödsolyckor i arbetslivet minskade konstant mellan åren 1955 - 1995. Från i genomsnitt 300 till 55 dödsfall per år. Sedan år 2009 har färre än 50 dödsolyckor inträffat årligen och förra året avled 34 förvärvsarbetande i arbetsrelaterade olyckor. Knappt 97 procent av de förolyckade var män. Omkring 40 procent av dödsolyckorna sker i företag med färre än 5 anställda. Estoniaolyckan förklarar det extremt höga antalet dödsolyckor år 1994.

Diagram 1: Antal anmälda arbetsskador och arbetsolyckor som gav upphov till sjukfrånvaro mellan 1980-2016

Källa: Arbetsmiljöverket

Diagram 2: Antal förvärvsarbetande som har förolyckats i arbetslivet mellan åren 1955-2015.

Källa: Arbetsmiljöverket

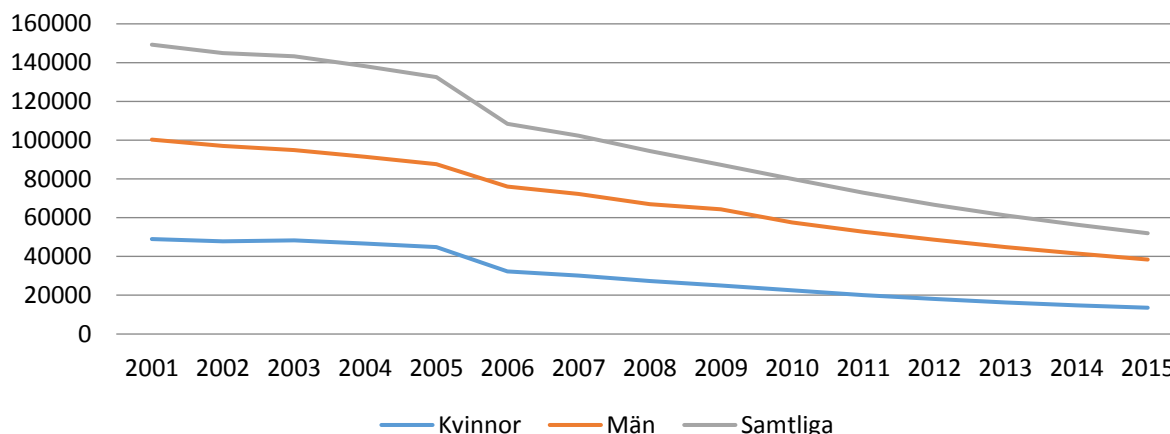
Arbetskadeförsäkringen

Personer som drabbas av arbetsskador kan ha rätt till ersättning enligt arbetskadeförsäkringen i socialförsäkringsbalken. Till skillnad från sjukförsäkringen så har arbetskadeförsäkringen till syfte att ersätta 100 procent av inkomstförlusten.¹ Ersättningen utgår antingen i form av livränta eller omställningslivränta och/eller barnlivränta om arbetstagaren avlider på grund av en arbetsolycka.

Ett mindre riskfyllt arbetsliv och striktare villkor i arbetskadeförsäkringen har medverkat till att allt färre beviljas livränta. Sedan år 2000 har antalet livräntor minskat från drygt 157 100 till 51 981. Av livräntetagarna är andelen kvinnor 26 procent. Förra året beviljades 1 223 stycken livräntor, vilket är knappt 10 procent fler än förra året. År 2005 beviljades 7 282 stycken livräntor. Den kraftiga minskningen av livräntor är förvånande dels mot bakgrund av 2002 års reform av arbetskadeförsäkringen då bevisreglerna blev mindre strikta. Dels att antalet arbetsolyckor har ökat. Förra årets uppgång kan vara ett tecken på en vändning.

¹ Sjukförsäkringen syftar till att ge ett så kallat standardskydd, vilket vanligtvis anses motsvara mellan 80-90 procent av inkomsten, medan arbetskadeförsäkringen ska ge ett inkomstskydd enligt skadeståndsrättsliga principer vilket motsvarar 100 procent av inkomstförlusten.

Diagram 3. Antal personer med livränta från arbets- och yrkesskadeförsäkringen mellan åren 2000-2015

Källa: Försäkringskassan

Livräntan ersätter inkomstförlusten vid ekonomisk invaliditet, det vill säga att den skadade har fått en sådan nedsättning av arbetsförmågan som leder till att han eller hon måste gå ned i arbetstid eller inte kan fortsätta i sitt yrke och därmed byta till något annat arbete som ger lägre lön.

Livräntan kan högst bli 100 procent av 7,5 prisbasbelopp i årsinkomst, vilket motsvarar 27 688 kronor i månaden. Arbetsskadeförsäkring ger emellertid ingen ersättning vid kortvarig nedsättning av arbetsförmågan eller så kallad medicinsk invaliditet som är kopplad till en kroppslig funktionsnedsättning på grund av skadan. Det är här avtalsförsäkringen Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA) kommer in i bilden. TFA finns i tre snarlika versioner, en för privatanställda arbetare och tjänstemän (TFA), en för kommun- och landstingsanställda (TFA-KL) och en som täcker statsanställda, det så kallade Personskadeavtalet (PSA). TFA försäkringarna ger ersättning för både medicinsk – och ekonomisk invaliditet. Ersättning utgår även för sjukvårdskostnader, sveda och verk, rehabilitering, begravningskostnader, förlust av underhåll till efterlevande samt särskilda olägenheter.² Villkoren i både TFA och TFA-KL har förbättrades år 2013. I TFA slopades den schablonberäknade ersättningen av inkomstförlusten för att därmed ge fullt inkomstskydd enligt skadeståndsrättsliga principer. Medan kravet på vållandeprövning för arbetssjukdomar slopades i TFA-KL. Det betyder att anställda som drabbas av en arbetssjukdom inte måste kunna bevisa att arbetsgivaren har vållat sjukdomen till följd av fel eller försummelse för att få ersättning för fysiskt och psykiskt lidande (sveda och värk).³

Från 100 procent till 91 procent i ersättning vid arbetsskada

Minst en fjärdedel av inkomsten går förlorad ifall en anställd på ett kollektivavtalslöst företag drabbas av en arbetsskada som leder till sjukfrånvaro. Förlusten ökar med stigande inkomst. I kronor blir det betydande belopp. Minst 4 000 kronor till högst 17 848 kronor i månaden inom de lönelägen som redovisas i tabellerna 1 och 2. Anställda inom den privata sektorn som omfattas av kollektivavtal får ett hundra procentigt inkomstskydd vid kortvarig arbetsförmåga. För offentligt anställda är det något lägre, 97 procent. Saknas kollektivavtal utbetalas endast sjukpenning från Försäkringskassan på högst

² Ersättning för särskilda olägenheter lämnas bara i vid svåra skador som medför en mycket högre anspänning än vad som ersätts genom lyte och men.

³ Karensperioden på 30 dagar vid sveda och värk har slopats i TFA för anställda inom Kooperationen.

78 procent av lönen. Ersättningsnivån minskar emellertid med stigande inkomst. Vid varaktig arbetsförmåga blir ersättningsgraden cirka 91 procent för samtliga anställda med en inkomst under 27 688 kronor i månaden och något högre för alla som har en inkomst över detta tak och arbetar på en arbetsplats med avtal. Genomsnittslöntagare, med 32 000 kronor i månadsinkomst, garanteras följaktligen inte ett skadeståndsrättsligt inkomstskydd via den statliga arbetsskadeförsäkringen. Skillnaden i beskattning av lön och försäkringsersättning innebär att arbetsskadade inte blir helt ekonomiskt skadelösa.

Leder arbetsskadan till sjukhusvård och/eller invaliditet kan anställda på företag med avtal få ersättning för detta enligt exemplet i tabell 4. Motsvarande ersättning kan endast bli aktuell för anställda på avtalslösa arbetsplatser ifall företaget har tecknat en olycksfallsförsäkring eller om den anställde stämmer sin arbetsgivare i domstol.

Tabell 1: Försäkringsskydd mot inkomstförlust vid arbetsskada för privatanställda, som leder till 100-procentig arbetsförmåga under 150 dagar, bruttoersättning (TFA).

Inkomst	Privatanställd med kollektivavtal			Anställd utan kollektivavtal		
	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000
Månadslön, kr/mån	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000
Total bruttoersättning, kr/mån	20 000 (100 %)	30 000 (100 %)	40 000 (100 %)	15 307 (78 %)	21 191 (71 %)	21 191 (53 %)

Tabell 2: Försäkringsskydd mot inkomstförlust vid arbetsskada för offentligt anställda, som leder till 100-procentig arbetsförmåga under 150 dagar, bruttoersättning (TFA-KL, PSA).

Inkomst	Offentligt anställd med kollektivavtal			Anställd utan kollektivavtal		
	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000
Månadslön, kr/mån	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000
Total bruttoersättning, kr/mån	19 307 (97 %)	29 039 (97 %)	39 039 (98 %)	15 307 (78 %)	21 191 (71 %)	21 191 (53 %)

Beräkningen är baserad på 2016 års prisbasbelopp.

Tabell 3: Försäkringsskydd mot inkomstförlust vid arbetsskada som leder till 100 procentig varaktig arbetsförmåga, nettoersättning.*

Inkomst	Anställd med kollektivavtal			Anställd utan kollektivavtal		
	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000
Månadslön, kr/mån	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000
Månadslön efter skatt	16 059	23 387	29 773	16 059	23 387	29 773
Total nettoersättning, kr/mån.	14 425 (91 %)	21 325 (92 %)	27 712 (93 %)	14 425 (91 %)	19 750 kr (84 %)	19 750 (66 %)

*Nettoersättningsnivån är beräknad utifrån skattetablell 30 för 2016 och prisbasbeloppet för detta år.

Tabell 19: Försäkringsersättning för medicinsk invaliditet och sveda och värk på grund av arbetsskada, bruttoersättning.

	Anställd med kollektivavtal	Anställda utan kollektivavtal
Ersättningar från Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA).		
Ersättning för sveda och värk*	33 000 kr	0 kr
Ersättning för medicinsk invaliditet	238 000kr	0 kr
Total ersättning	271 000 kr	0 kr

Exemplet utgår från antagandet att de skadade personerna är 50 år och blir invaliderade på grund av en arbetsolycka, men fortsätter att arbeta minst 25 procent efter olyckan kan följande ersättningar bli aktuella: Ersättning för sveda och värk är beräknat på sex månaders sjukhusvård för svåra skador (5 500 kr per månad x 6).

Arbetskadskyddet är vida känt

Inget annat kollektivavtalat försäkringsskydd är så vitt känt som skyddet vid arbetskada. I likhet med våra undersökningar från tidigare år känner åtta av tio löntagare till skyddet som gäller vid olyckor och sjukdomar i arbetet. Endast 6 procent tror att avtalen saknar detta skydd. Kännedomen om försäkringsskyddet är högst hos TCO-förbundens medlemmar där 92 procent uppger att de har kännedom om skyddet, medan motsvarande andel hos LO-förbundens medlemmar är 90 procent och 88 procent hos Saco-förbundens medlemmar.

Diagram 4: Kännedom om kollektivavtalens förmåner vid arbetskada, samtliga (procent)

